

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

«Οι ασάλευτες κυρίες των επαρχιών»

Γεώργιος Αθάνας

Οι ασάλευτες κυρίες των επαρχιών (Γεώργιος Αθάνας)

Βρίσκω στις επαρχίες που τριγυρίζω
κάποιες κυρίες θλιμμένες και χλωμές,
που ζούνε πάντα σ' ένα χάος γκρίζο
γεμάτο πλήξη, ανία και τιμές.

Στα σκοτεινά σαλόνια τους κινούνται
σαν τις ψυχές στον Άδη, έτσι θαρρώ.
Έρχονται οι ξένοι, μάτια συγκινούνται
και προσφέρουν το χέρι τους το αβρό.

Πόσα χεράκια τέτοια έχω φιλήσει!
Ήτανε κρύα, παγωμένα, νεκρικά,
σάμπως να τα 'χε ο θάνατος αγγίσει
μάτια κι αυτός και δοκιμαστικά.

Στις πληχτικές εκείνες ατμοσφαίρες
του κάκου οι ερωτικοί χτυπούν παλμοί,
ζωντανεύουν σα φίδια οι χρυσές βέρες
και πνίγουν της καρδιάς την όποια ορμή!

Οι σύζυγοι αυστηρή εθιμοτυπία
κρατούν μαζί τους και τις απατούν.

Κάπου κάπου ξεσπά η ζηλοτυπία,
μα συγγνώμη αυτές πρώτες τους ζητούν.

Παιδιά δεν έχουν. Στείρες ή είχαν ένα
και πέθανε μικρό από ιλαρά.

Φυλάν λίγα μαλλάκια του κρυμμένα,
τα βλέπουνε και κλαιν κάθε φορά.

Στη μουσική ζητούν παραμυθία
και στ' αυθόρμητα δάκρυα πού και πού.

Α, ναι! Πολλές ιδρύουν και σωματεία
θρησκευτικού η κοινωνικού σκοπού.

Παράξενα που με κοιτούν τον πλάνο
οι ασάλευτες κυρίες των επαρχιών!
Μόλις φύγω καθίζουνε στο πιάνο
να γεμίσουν το χάος των καρδιών.

Μα τίποτε ποτέ δε θα γεμίσει
της ζωής τους το απέραντο κενό...
Πόσες τέτοιες κυρίες έχω γνωρίσει.
Με θυμούνται; Καμιά δε λησμονώ.

Γεώργιος Αθάνας

Ο Γεώργιος Αθάνας γεννήθηκε στη Ναύπακτο το 1893 και ήταν αδελφός του Θεμιστοκλή Αθανασιάδη Νόβα. Η μητέρα του Ευδοκία ήταν γόνος της παλιάς ιστορικής και αρχοντικής οικογένειας Σισμάνη από τη Ναυπακτία. Τελείωσε τις γυμνασιακές σπουδές του στο Β' Γυμνάσιο Πατρών κι έπειτα σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Αρχικά ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και τη δικηγορία. Εργάστηκε επί 25 χρόνια ως δημοσιογράφος ανταποκριτής της εφημερίδας Ακρόπολις κατά τους Βαλκανικούς πολέμους στο Μακεδονικό Μέτωπο και της εφημερίδας Πολιτεία κατά τη Μικρασιατική εκστρατεία. Υπήρξε συντάκτης των εφημερίδων Ακρόπολις και Πολιτεία, και συνεκδότης της εφημερίδας Νέος Κόσμος. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Ενώσεως Συντακτών Αθηνών το 1926 και διετέλεσε Αντιπρόεδρος της. Έγινε ακόμη μέλος της Ακαδημίας Αθηνών το 1955 και πρόεδρος της Ακαδημίας το 1965.

Πολιτική σταδιοδρομία

Εξελέγη για πρώτη φορά βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας το 1926, με το κόμμα των Ελευθεροφρόνων του Ιωάννη Μεταξά. Συνέχισε να εκλέγεται βουλευτής από το 1932 ως το 1964 με το Προοδευτικό Κόμμα του Γεωργίου Καφαντάρη, με το κόμμα των Φιλελευθέρων και με την Ένωση Κέντρου. Το 1936 εξελέγη αντιπρόεδρος της Βουλής. Από το 1945 διετέλεσε πολλές φορές υπουργός. Αναλυτικά:

- 1945 Υπουργός Εσωτερικών
- 1945-6, 1950 Υπουργός Παιδείας
- 1951 Υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ
- 1951 Υπουργός Βιομηχανίας
- 1963-4 Υπουργός Προεδρίας της Κυβέρνησης

Το 1964, ως βουλευτής της Ένωσης Κέντρου, εξελέγη Πρόεδρος της Βουλής. Στις 15 Ιουλίου 1965, μεσούσης της πολιτειακής κρίσης που προέκυψε κατά την λεγόμενη Αποστασία όπου και ακολούθησε η γνωστή διαμάχη του Γεωργίου Παπανδρέου και Βασιλιά Κωνσταντίνου,

όταν ο πρώτος επέμενε ν' αναλάβει το υπουργείο Άμυνας, παρά την διαφωνία του Βασιλιά, είτε επειδή ήθελε να ορίσει άτομο της εμπιστοσύνης του είτε επειδή ότι ο γιος του φέρονταν αναμεμιγμένος στην υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ, για την οποία η έρευνα δεν είχε ολοκληρωθεί. Ο Γεώργιος Αθανασιάδης - Νόβας κλήθηκε από τον Βασιλιά να σχηματίσει κυβέρνηση. Τότε κατηγορήθηκε από το συμπολιτευόμενο τύπο ότι ορκίσθηκε πρωθυπουργός αμέσως μετά την τελευταία συνάντηση του Βασιλιά και του Γ. Παπανδρέου, χωρίς να περιμένει ο Βασιλιάς να υποβάλει ο τελευταίος γραπτή παραίτηση.

Είχαν προηγηθεί αρκετές συνομιλίες όπου άρχισε να διαφαίνεται η απειλή παραίτησης εκ μέρους του Πρωθυπουργού. Ο Βασιλιάς ζητούσε να ορίσει άλλον στη θέση υπουργού Αμύνης, ο Γ. Παπανδρέου όμως, θεωρώντας ότι είναι απαράδεκτο ο πρωθυπουργός να μην μπορεί να αναλάβει όποιο υπουργείο επιθυμεί («πρωθυπουργός υπό απαγόρευσιν»), δεν δέχθηκε αυτή τη λύση εμμένοντας στην θέση του. Όταν άρχισε να διαφαίνεται το πρόβλημα διαδοχής στην πρωθυπουργία, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Συνταγματικού Δικαίου Χρ. Σγουρίτσας, ο οποίος ανήκε στο συμβουλευτικό επιτελείο του Βασιλέα υπό τον διευθυντή του διπλωματικού γραφείου του Βασιλικού Οίκου Δ. Μπιτσιόου, γνωμοδότησε υπέρ της προτίμησης του Γ. Αθανασιάδη Νόβα επειδή ήταν Πρόεδρος της Βουλής και είχε ψηφισθεί από το κόμμα της πλειοψηφίας. Έτσι μετά την τελευταία συνάντηση Γ. Παπανδρέου - Βασιλιά, εξερχόμενος ο πρώτος των ανακτόρων δημοσιοποίησε την προφορική του παραίτηση. Ο Βασιλιάς ακολουθώντας την εισήγηση Σγουρίτσα κάλεσε αμέσως τον Γ. Αθανασιάδη Νόβα και του έδωσε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης.

Λόγω των ανωτέρω ο Γ. Αθανασιάδης-Νόβας στιγματίστηκε ως ο πρώτος «Πρωθυπουργός της Αποστασίας» παρότι η Κυβέρνησή του τελικά δεν πέτυχε να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης και παραιτήθηκε. Ακολούθησε νέα αποτυχημένη προσπάθεια σχηματισμού Κυβέρνησης (υπό τον Ηλία Τσιριμώκο) όταν προσκλήθηκε από τον Βασιλιά και έλαβε σχετική εντολή, όπου και αυτός δεν κατάφερε να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης. Τούτου ακολούθησε τελικά η Κυβέρνηση Στέφανου Στεφανόπουλου (1965-66), η οποία και κατάφερε να περιβληθεί με τη

ψήφο εμπιστοσύνης. Στην κυβέρνηση αυτή ο Γεώργιος Αθανασιάδης-Νόβας διετέλεσε αντιπρόεδρος.

Ο Νόβας πέθανε στη Ναύπακτο το 1987, σε μεγάλη ηλικία. Πραγματοποίησε σημαντικές δωρεές στη γενέτειρά του Ναύπακτο.

Λογοτεχνική δραστηριότητα

Παράλληλα με την πολιτική του σταδιοδρομία, ο Γεώργιος Αθανασιάδης-Νόβας δεν έπαψε ποτέ να ασχολείται με τη λογοτεχνία. Έγραψε ποιήματα και πεζά. Όλα του τα έργα του είναι εμπνευσμένα από την επαρχία, τον τόπο καταγωγής του, τη φύση και γενικά την ελληνική παράδοση. Στη λογοτεχνία δραστηριοποιείτο με το καλλιτεχνικό ψευδώνυμο «Γεώργιος Αθάνας». Το 1955 εξελέγη Ακαδημαϊκός. Τιμήθηκε επίσης με το Βραβείο Βικέλα της Ακαδημίας Αθηνών.

Ποιητικές συλλογές

- "Πρωινό ξεκίνημα" (1919)
- "Αγάπη στον Έπαχτο" (1922)
- "Καιρός Πολέμου" (1924)
- "Ειρμός" (1929)
- "Δέκα έρωτες" (1931)
- "Απλοϊκές Ψυχές" (1931)
- "Δροσεροί Καϋμοί" (1938)
- "Τραγούδια των Βουνών" (1953)
- "Ευδοκία" (1955)
- "Βαθιές Ρίζες" (1968)
- "Τίμια Δώρα" (1969)
- "Αστέγνωτο Δάκρυ" (1971)
- "Ανώνυμου Δοκίμια" (1971)
- "Αίνος και θρήνος" (1972)
- Μονοκοντυλιές (1975)

- "Τραγούδια των Βουνών" σειρά δεύτερη (1980)
- "Ανά τον θερισμένον αγρόν" (1982)
- "Μυθογραφήματα του καιρού μας" (1987)
- "Quadretti Italiani (Ιταλικές μακέτες)

Συλλογές διηγημάτων

- "Το πράσινο καπέλο" (1918)
- "10 έρωτες" (1925)
- "Απλοϊκές Ψυχές" (1932)-Βραβείο Α.Α.
- "Βαθιές Ρίζες" (1968)

Το προσωνύμιο "Γαργάλατας", το οποίο χρησιμοποιούταν ευρέως από τους πολιτικούς του αντιπάλους, κυρίως κατά την ταραχώδη περίοδο της Αποστασίας, προέρχεται από τετράστιχο που γράφτηκε με σκωπτική διάθεση και του αποδόθηκε από τον δημοσιογράφο Κώστα Σταματίου στη στήλη «Αδιακρισίες» της εφημερίδας «Τα Νέα», όπως εξηγεί σε απάντηση σε αναγνώστες της στήλης του στην ίδια εφημερίδα ο Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Ερωτήσεις

1) Να ερμηνεύσετε τον τίτλο του ποιήματος με αναφορές στο περιεχόμενό του.

2) Να περιγράψετε το πρόσωπο του αφηγητή και να προσδιορίσετε τη σχέση του με τις γυναίκες του ποιήματος.

3) Να περιγράψετε τον τρόπο ζωής των γυναικών της επαρχίας με αναφορές στο κείμενο.

4) *Οι σύζυγοι αυστηρή εθιμοτυπία*

κρατούν μαζί τους και απατούν.

Κάπου ξεσπά η ζυλοτυπία,

μα συγγνώμη αυτές πρώτες τους ζητούν.

Να σχολιάσετε την παραπάνω στροφή του ποιήματος λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα στα οποία γίνεται αναφορά.

Απαντήσεις

- 1) Ο τίτλος του ποιήματος, «οι ασάλευτες κυρίες των επαρχιών», δεν θα μπορούσε να αντικατοπτρίζει καλύτερα το περιεχόμενό του. Συγκεκριμένα, με τη σύνθεση αυτή, ο Γεώργιος Αθάνας επιχειρεί με διακριτικό και συνάμα καυστικό τρόπο να σχολιάσει την μίζερη και μονότονη καθημερινότητα των κυριών που ζουν στην επαρχία. Τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται ο ποιητής χαρακτηρίζονται ως *ασάλευτα* όχι μόνο εξαιτίας του αμετάβλητου ρυθμού της ζωής τους αλλά και εξαιτίας της ίδιας της προσωπικότητας και του χαρακτήρα που έχουν ή που καταλήγουν να υιοθετήσουν. Συμπληρωματικά, οι γυναίκες της εξοχής είναι θλιμμένες και πληκτικές, ζώντας καθημερινά σε ένα «γκρίζο χάος» από το οποίο ούτε θέλουν ούτε και ξέρουν πώς θα ξεφύγουν. Γεμάτες ματαιότητα και με έλλειψη ουσιαστικών αξιών περιφέρονται με τρόπο άψυχο και τελικά άχαρο στα σαλόνια στα οποία διεξάγονται δεξιώσεις τις οποίες καλούνται να παρακολουθήσουν, χωρίς οι ίδιες να τις θεωρούν σημαντικές, χωρίς να έχουν κάποιο νόημα, κάποιο φως που πιθανόν μπορεί να φωτίσει έστω και για λίγο την άχαρη πραγματικότητά τους. Φαντάζουν κρύες και παγωμένες στην ψυχή καθώς κανένα αξιοσημείωτο γεγονός δεν συμβαίνει ενώ το ότι δεν μπορούν οι ίδιες να κάνουν ένα αξιοσημείωτο γεγονός να πραγματοποιηθεί τις καθιστά ακόμα πιο άχαρες και δυστυχισμένες. Όταν δε ο γάμος τους κινδυνεύει λόγω της απιστίας των συζύγων τους, αυτές ενώ μπορεί αρχικά να αντιδράσουν, έστω και ήπια, τελικά σκύβουν το κεφάλι παίρνοντας την ευθύνη για πταίσματα που ποτέ δεν έχουν διαπράξει. Σε όλον τον προαναφερόμενο πόνο τους προστίθεται η απουσία ενός παιδιού στη ζωή τους αφού ή παρέμειναν αιώνια στείρες ή το παιδί τους πέθανε μικρό από κάποια ασθένεια, σύνηθες φαινόμενο εκείνης της εποχής εξαιτίας της έλλειψης παροχής άμεσης και αποτελεσματικής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Η μόνη παρηγοριά τους είναι η μουσική, την οποία όμως συχνά συνοδεύει η μελωδία των παράλληλων με αυτή δακρύων τους ενώ η σποραδική ίδρυση

σωματείων κοινωνικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα απασχολεί τον νου τους μόνο μερικώς, χωρίς να γεμίζει την μαύρη τρύπα της ψυχής τους με την ευτυχία που τόσο λαχταρούν. Το χάος στα συναισθήματά τους είναι τόσο απύθμενο και το ράγισμα στην πονεμένη τους καρδιά τόσο βαθύ που στο τέλος όλες τους μοιάζουν το ίδιο κενές, το ίδιο ασάλευτες.

- 2) Ο αφηγητής έχει άμεσες επαφές με τις γυναίκες που περιγράφει στο ποίημά του. Τέτοιες γυναίκες έχει γνωρίσει άπειρες φορές σε άχαρες και τυποποιημένες δεξιώσεις στα κοσμικά σαλόνια τα οποία έχει κατά καιρούς επισκεφθεί. Ο Γεώργιος Αθάνας κατακρίνει με καυστικό τρόπο τη συμπεριφορά των γυναικών που επιφέρει την ίδια τους την αθλιότητα εννοώντας έμμεσα πως αφού αυτές οι ίδιες δεν δρουν δραστικά προκειμένου να αλλάξουν την μίζερη καθημερινότητά τους, τότε είναι άξιες της θλιβερής τους μοίρας. Βέβαια, ως ποιητής με συμπόνια και ανθρωπιά έχει εντάξει στο ποίημά του μια δόση λύπης για αυτές χωρίς όμως να παρεκκλίνει από την αρχική του άποψη, ότι δηλαδή η πρωταρχική αιτία που αποφέρει την συνολική τους δυστυχία είναι αυτές οι ίδιες καθώς και η ανικανότητά τους να «ξεσηκωθούν» και να αφυπνιστούν πνευματικά ώστε να διεκδικήσουν μόνες τους και με την αξία τους την υγιή καθημερινότητα και θέση που τους αρμόζει στις μικρές κλειστές αγροτικές κοινωνίες των επαρχιών στις οποίες ζουν. Συμπερασματικά, ο αφηγητής μπορεί αρχικά να παρουσιάζεται σκληρός και η στάση του ανελέητα αμετάβλητη απέναντι στις συμπεριφορές που περιγράφει όμως με τη σταδιακή κλιμάκωση της δυστυχίας που περιγράφει πετυχαίνει ακριβώς το αντίθετο, να διεγείρει δηλαδή την συμπόνια του αναγνώστη και την συμπάρασσή του απέναντι στις αμέτρητες, ασάλευτες, απρόσωπες κυρίες των επαρχιών οι οποίες είναι τόσο κενές και ίδιες μεταξύ τους που τελικά καμία τους δεν του έχει κάνει μεγάλη εντύπωση ή αποτυπωθεί ιδιαίτερα στο μυαλό.

3) Οι γυναίκες που αναφέρονται στο κείμενο είναι υπάρξεις των οποίων η καθημερινότητα περιστρέφεται γύρω από την άχαρη τυποποίηση και την αναπόφευκτη ματαιότητα. Παρόλο που η θέση μερικών από αυτές είναι ίσως αρκετά ευνοϊκή εξαιτίας του πλούτου και της κοινωνικής θέσης που τυχόν κατέχουν σε σχέση με άλλες γυναίκες σκληρά εργαζόμενες, το γεγονός αυτό δεν αρκεί προκειμένου να γεμίσει με πραγματική χαρά την προσποιητή τους ευθυμία. Τα πλάσματα που αναφέρονται στο ποίημα του Γεώργιου Αθάνα είναι δυστυχημένα και μίζερα, θλιμμένα και χλωμά από την μονοτονία και την απουσία ιδιαιτερότητας στην κάθε μέρα που γρήγορα ξεγλιστρά μέσα από τα χέρια τους. Τα χέρια τους φαντάζουν παγωμένα και νεκρικά, ακριβώς όπως και η προσωπικότητά τους. Δεν συνειδητοποιούν ότι μπορούν να βοηθήσουν να πραγματοποιηθεί η αλλαγή που τόσο θέλουν να δουν να συμβαίνει στον μικρόκοσμό τους. Πνίγονται μέσα στην αδικία των απιστιών των συζύγων τους, άχαρα αναλαμβάνοντας την ευθύνη ακόμα και για τα λάθη των άλλων, σκύβοντας άμεσα το κεφάλι σε οποιαδήποτε δυσκολία και καταπάτηση των δικαιωμάτων τους παρουσιαστεί στον δρόμο τους. Κλαίνει και θρηνούν για παιδιά που έχασαν, για συζύγους που ποτέ πραγματικά δεν αγάπησαν, για ευκαιρίες που δεν πήραν ή που δεν τους δόθηκαν αλλά προπάντων για μια ζωή που πάντα ήθελαν αλλά ποτέ δεν συνειδητοποίησαν για ποιο λόγο τόσο την επιθυμούσαν. Δεν συνειδητοποιούν ότι η άχαρη ομοιομορφία ανάμεσα στα άτομά τους οφείλεται στο τεράστιο κενό της ψυχής τους και στο ότι όλα αυτά τα χρόνια έχουν πείσει τους εαυτούς τους ότι είναι ικανοποιημένες με τη ζωή τους ενώ στην πραγματικότητα η ψεύτικη ευτυχία που προσποιούνται ότι νιώθουν είναι στην πραγματικότητα η χειρότερη δυστυχία που θα μπορούσαν να αισθανθούν ποτέ.

4) Η παραπάνω στροφή αντικατοπτρίζει τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής στην οποία γράφτηκε το ποίημα. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι οι σύζυγοι των κυριών των επαρχιών ήσαν πολύ

αυστηροί και αυταρχικοί απέναντί τους χωρίς να ενδιαφέρονται ή να νοιάζονται πραγματικά τόσο για τις ίδιες όσο και για τα συναισθήματά τους. Οι άντρες είχαν το πάνω χέρι στο σπίτι, στην οικογένεια και στην εργασία, έχοντας τις γυναίκες κλεισμένες στο σπίτι όπου και μαράζωναν εξαιτίας της μονοτονίας και της ανίας, όντας ανίκανες να γνωρίσουν τον κόσμο και να αφυπνιστούν πνευματικά, αρχίζοντας να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Δεν ενδιαφέρονταν για την ψυχική υγεία των τελευταίων και σε περίπτωση ακόμα που κάτι σχετικά με την δυστυχία των γυναικών τους έπεφτε στην αντίληψή τους δεν το συμερίζονταν ή απλά δεν ασχολούνταν μαζί του. Είχαν την απαίτηση από τις συζύγους τους να εκτελούν τα παραδοσιακά γυναικεία καθήκοντα και να ακολουθούν κατά γράμμα την αυστηρή και αμετάβλητη εθιμοτυπία χωρίς να διανοούνται να ενδιαφερθούν για την ευτυχία τους. Όταν δε οι σύζυγοι απατούσαν τις γυναίκες τους, θεωρούσαν το ξέσπασμα ζηλοτυπίας από μέρους τους παράλογο και την συμπεριφορά αυτή των γυναικών ανεπίτρεπτη οπότε δεν ησύχαζαν μέχρι οι τελευταίες να σκύψουν το κεφάλι, να υποταχθούν ολοκληρωτικά για άλλη μια φορά σε αυτούς και να δεχθούν την δυστυχία της απιστίας με τον ίδιο τρόπο όπως τόσο καιρό αποδέχονταν τη θλίψη που απέφερε το απέραντο κενό στη ζωή τους.